

Marian Pastuszko

Szafarz sakramentu bierzmowania według nowego Obrzędu

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 19/1-2, 83-91

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN PASTUSZKO

SZAFARZ SAKRAMENTU BIERZMOWANIA WEDŁUG NOWEGO OBRZĘDU

Treść. Wstęp. I. Nowe zasady. II. Uwagi o zasadach. III. Wnioski de lege ferenda. Zakończenie.

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest opracowanie treści nr 7 uwag wstępnych do *Obrzędu Bierzmowania*. Zasluguje on na opracowanie, ponieważ zawiera obowiązujące obecnie przepisy odnośnie do szafarza sakramentu bierzmowania, tymczasem tekst polski nr 7 wstępu do *Obrzędów Bierzmowania* nie jest dość jasny dla przeciętnego czytelnika.

I. Nowe zasady

Według uwag wstępnych do typicznego wydania *Obrzędu Bierzmowania* z roku 1973¹ sprawa szafarza sakramentu bierzmowania przedstawia się nieco inaczej, niż we wcześniejszych dokumentach Stolicy Apostolskiej².

I. Jako szafarza sakramentu bierzmowania wymienia się przed wszystkimi innymi biskupa³. Zaleca się, aby biskup udzielał bierz-

¹ Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. *Ordo confirmationis*. Editio typica. Typis Polyglottis Vitacanis 1973.

Tekst polski: *Obrzędy bierzmowania*, Poznań — Warszawa 1974.

² Przykładowo wymienia tu tylko dwa: S. Congregatio de Disciplina Sacramentorum, *Decretum Spiritus Sancti munera de confirmatione iis, qui ex gravi morbo in mortis periculo sunt constituti, diei 14 septembris 1946*: AAS 38 (1946) 349—354; S. Congregatio de Propaganda Fide, *Decretum Post latum, diei 18 decembris 1947*: AAS 40 (1948) 41.

³ W Konstytucji Soboru Watykańskiego II *Lumen gentium* n. 26, biskupi są nazwani „ministri originarii confirmationis”. Podobnie są biskupi określani w kan. 68 § 2 Fundamentalnego Prawa Kościoła. O ile to wiadomo, wyrażenie „ordinarius minister” w odniesieniu do biskupa jako szafarza sakramentu bierzmowania zmienione zostało na „originarius minister” na wniosek ojców soborowych z Katolickich Kościołów Wschodnich. Oświadczyli oni, że w Katolickich Kościołach Wschodnich zwykle prezbiterzy udzielają sakramentu bierzmowania i to właśnie

mowania. Przyjęcie bowiem sakramentu bierzmowania przez posługę biskupa wyraźniej podkreśla więź, która łączy bierzmowanego z Kościołem, a także wskazuje na otrzymane podczas obrzędu bierzmowania polecenie świadczenia o Chrystusie wśród ludzi.

II. Na mocy samego prawa posiadają władzę bierzmowania, ale tylko 1) w granicach własnego terytorium i 2) przez czas wykonywania tego urzędu.

- a. 1. administrator apostolski, który nie jest biskupem,
2. prałat udzielny,
3. opat udzielny,
4. wikariusz apostolski,
5. prefekt apostolski,
6. wikariusz kapitulny;
- b. prezbiter, który na mocy prawnie powierzonego mu urzędu
  - 1) chrzci dorosłego lub 2) dziecko w wieku nauczania katechetycznego, albo 3) przyjmuje do pełnej jedności z Kościołem dorosłego wcześniej już ważnie ochrzczonego;
- c. 1. proboszczowie z kan. 451 i wikariusze parafialni z kan. 471, o ile 1) oszukujący na bierzmowanie znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci i 3) nie można łatwo⁴ wezwać biskupa albo 3) biskupa wprawdzie łatwo jest wezwać, ale ma on prawną przeszkodę;

---

prezbiterów trzeba by nazwać zwyczajnymi szafarzami tego sakramentu, a nie biskupów, którzy bierzmują tylko w nadzwyczajnych przypadkach, a więc w praktyce są nadzwyczajnymi szafarzami sakramentu bierzmowania. Dla podkreślenia godności biskupów i wskazania, że to do nich w pierwszym rzędzie należy udzielanie sakramentu bierzmowania, ojcowie soborowi Katolickich Kościołów Wschodnich zaproponowali, aby biskupa nazywano „minister primarius vel originarius confirmationis”. (Zob. *L'Eglise Melkite au Concil*, przed 1969, str. 330).

Łaciński przymiotnik „originarius”, wywodzący się od rzeczownika „origo” — początek, pochodzenie, źródło, w zestawieniu z rzeczownikiem „minister”, użyty dla określenia szafarza bierzmowania, nie jest łatwy do przetłumaczenia. W *Obrzędach Bierzmowania* wydanie Pallotinum 1974, s. 16, oddano ten przymiotnik wyrazem „właściwy”. Czasem tłumaczy się ten przymiotnik na język polski wyrazem „naturalny”. Można by nic nie mieć przeciwko takim tłumaczeniom, gdyby nie sugerowały, że ksiądz jest „nienaturalnym” czy „niewłaściwym” szafarzem bierzmowania.

⁴ W *Obrzędach Bierzmowania*, wydanie Pallotinum 1974, s. 16, łacińskie wyrażenie „dummodo Episcopus commode haberi non possit” z „Ordo Confirmationis, n. 7, c.”, przetłumaczono „gdy nie można bez wielkiej niedogodności wezwać biskupa”. Nie trzeba być znawcą kościelnej łaciny, żeby zauważyć różnicę, między tekstem oryginalnym, a jego tłumaczeniem. „Commode” — znaczy wygodnie, dogodnie, łatwo, bez trudu, sposobnie. Zob. *Słownik łacińsko-polski* przez X Floriana Bobrowskiego ułożony, t. I, A—K, Wilno 1841, s. 411, wyraz „commode”: *Słownik łacińsko-polski* pod redakcją Mariana Plezi, tom I, A—C, Warszawa 1959, s. 605, wyraz „commode”. Chodzi więc o taki przypadek, gdy nie można łatwo i bez niedogodności biskupa wezwać.

2. wikariusze współpracownicy z kan. 476 proboszcza z kan. 451 i wikariusza parafialnego z kan. 471, o ile 1) oczekujący na bierzmowanie znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci i 2) nie można łatwo wezwać biskupa albo 3) biskupa wprawdzie łatwo jest wezwać, ale ma on prawną przeszkodę;
- boszcza z kan. 451 czy wikariusza parafialnego z kan. 471;
3. prezbiterzy, którzy zarządzają szczególnymi parafiami prawnie ustanowionymi z kan. 216 § 4, o ile 1) oczekujący na bierzmowanie znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci i 2) nie można łatwo wezwać biskupa albo 3) biskupa wprawdzie łatwo jest wezwać, ale ma on prawną przeszkodę;
4. wikariusze zarządcy (oekonomi) z kan. 472, jeśli 1) oczekujący na bierzmowanie znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci i 2) nie można łatwo wezwać biskupa albo 3) biskupa wprawdzie łatwo jest wezwać, ale ma on prawną przeszkodę;
5. wikariusze zastępcy (substituti) z kan. 474, jeśli 1) oczekujący na bierzmowanie znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci i 2) nie można łatwo wezwać biskupa albo 3) biskupa wprawdzie łatwo jest wezwać, ale ma on prawną przeszkodę;
6. wikariusze pomocnicy (adiutores) z kan. 475, jeśli 1) oczekujący na bierzmowanie znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci i 2) nie można łatwo wezwać biskupa albo 3) biskupa wprawdzie łatwo jest wezwać, ale ma on prawną przeszkodę;
7. każdy ksiądz, jeśli 1) sam nie jest w jakiejś cenzurze lub karze kościelnej, a 2) oczekujący na bierzmowanie znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci, i 3) równocześnie zachodzi przypadek nieobecności biskupa lub proboszcza z kan. 451, wikariusza parafialnego z kan. 471, wikariusza współpracownika z kan. 476, wikariusza zarządcy z kan. 472, wikariusza zastępcy z kan. 475, czy wikariusza pomocnika z kan. 475.

II. Uwagi o zasadach

Jakie nasuwają się uwagi w związku z przedstawionymi szczegółowo przepisami odnośnie do szafarza sakramentu bierzmowania?

I. Uwagi ogólne

1. Nowe prawo, jak się zdaje, wzorowane jest na dekrecie Kongregacji Sakramentów *Spiritus Sancti munera* z dnia 14 września 1946 r., a nie na dekrecie Kongregacji Rozkrzewienia wiary *Post latum* z 18 grudnia 1947 r.⁵

Jak wiadomo, dekret „*Spiritus Sancti munera*” jest nieco skomplikowany w swej treści, ponieważ Kongregacja Sakramentów

⁵ AAS 40 (1948) 41.

chciała tym dekretem przyznać pewne uprawnienia niektórym księżom, ale równocześnie chyba obawiała się, żeby nie dać tych uprawnień zbyt dużej liczbie księży. Żeby ten cel osiągnąć, Kongregacja Sakramentów rozróżnia między tymi, którzy mogą i tymi, którzy nie mogą udzielać sakramentu bierzmowania. Na mocy dekretu *Spiritus Sancti munera* mogą udzielać bierzmowania proboszczowie lokalni, nie mogą bierzmować proboszczowie personalni. Mogą bierzmować proboszczowie, nie mogą bierzmować wikariusze, poza wikariuszami osób moralnych i ekonomami, itd.

Postępując w ten sposób Kongregacja Sakramentów nie udzieliła prawa udzielania sakramentu bierzmowania wikariuszom zarządcom z kan. 472 n. 2 i wikariuszom zastępcom z kan. 474, choć są oni w prawie zrównani w uprawnieniach z proboszczem, ani wikariuszom zastępczym (*supplentibus*), wikariuszom pomocniczym, wikariuszom współpracownikom, rektorowi seminarium duchownego, przełożonym zakonnym, różnym kapelanom. Skutkiem tego wytworzyła się nieco kłopotliwa sytuacja. Żeby ją wyjaśnić Caesar Zerba, ówczesny sekretarz Kongregacji Sakramentów⁶, trochę się dziwił jak się to mogło stać, że dekret *Spiritus Sancti munera* obdarzył uprawnieniem udzielania sakramentu bierzmowania tak ograniczoną liczbę księży, argumentował, że przecież wcześniej wszyscy nie wybierzmowani przez biskupa umierali bez przyjęcia sakramentu bierzmowania, zaś po dekreście *Spiritus Sancti munera* liczba wiernych nie mających możliwości przyjęcia bierzmowania bardzo zmalała, a nie wszyscy mają prawo do przyjęcia bierzmowania i Kościół nie chciał, żeby wszyscy mogli być bierzmowani⁷. Jest to argumentacja znamienita. Na szczęście nie zadowolili się nią Kongregacja Rozkrzewienia Wiary w dekreście *Post latum* z 18 grudnia

⁶ *Commentarius in Decretum Spiritus Sancti munera De confirmatione administranda iis, qui ex gravi morbo in mortis periculo sunt constituti*, editum a S. C. De disciplina Sacramentorum, Libreria Editrice Vaticana 1947.

⁷ Dz. cyt. p. 50—52, nota 1: „Quis forsán mirari posset quod facultas confirmandi a Decreto collata non sit Vicariis substitutis, supplentibus et adiutoribus, etiamsi parochi locum teneant in omnibus. Quaeenam vero fuerit intentio Sacrae Congregationis in hac exclusionem faciendam, difficile est investigare: quod ipsa voluit expressit; nobis igitur solum superest ut eius voluntati acquiescamus. — Si quid tamen ad rem loqui velimus, sequentia animadvertere fas est.

Praefati vicarii per se in parocia non sunt in perpetuum constituti, sed ad tempus dumtaxat...

Praeterea in mentem est revocanda conditio aegrotorum in extremo vitae discrimine constitutorum ante Decretum, quando fere omnes non confirmati, nisi episcopus adesset, moriebantur; et eorum conditio e contra post emanatum Decretum, quasi funditus innovata. Iure novo numerus non confirmatorum, etiam in una eademque dioecesi, valde exiguus habendus est: fateri enim debemus mentem Ecclesiae profecto non fuisse providendi ut prorsus omnes et singuli fideles in extremis christentur.

1947 r., w którym umożliwiła wszystkim duszpasterzom misyjnym udzielanie sakramentu bierzmowania.

2. Autor przepisów zawartych w nowych Obrzędach Bierzmowania, mając na uwadze dekret *Spiritus Sancti munera*, wprowadza sporo rozróżnień, ale tak je ustawia, aby możliwie jak największa liczba ochrzczonych mogła również przyjąć sakrament bierzmowania. I w znacznej mierze osiąga to dzięki ogólnemu sformułowaniu ostatniego punktu, w którym każdy ksiądz otrzymuje prawo do udzielenia sakramentu bierzmowania w określonych okolicznościach.

Wydaje się, że ten sam cel można było osiągnąć w sposób bardziej prosty. Wychodząc mianowicie z założeń dekretu *Post latum* Kongregacji Rozkrzewienia Wiary z dnia 18 grudnia 1947 r. można było ustalić zasadę, że w niebezpieczeństwie śmierci oczekującego na bierzmowanie — poza biskupami i w ogóle ordynariuszami — mają prawo udzielić bierzmowania proboszczowie, a jeśli ci są nieobecni, ich wikariusze, a jeśli i tych nie ma, to każdy ksiądz. Takie prawo byłoby jasne. Tymczasem nawet przepisy zawarte w nowych Obrzędach Bierzmowania jeszcze takie nie są.

II. Uwagi szczegółowe

Ad a. Przyznając prawo udzielania sakramentu bierzmowania ordynariuszom miejscowym, którzy nie są biskupami, wypadało chyba udzielić takiego prawa również wikariuszom generalnym. Więcej bowiem racji przemawia za przyznaniem wikariuszom generalnym takiego prawa, niż za odmówieniem im tego uprawnienia. Z pewnością wikariusz generalny wywołałby niemałe zdziwienie, gdyby poproszony o udzielenie sakramentu bierzmowania zagrożonemu niebezpieczeństwem śmierci, odmówił udzielenia tego sakramentu, tłumacząc się, że nie posiada odpowiedniego uprawnienia i zalecił wezwać miejscowego proboszcza, a gdyby był nieobecny, to jego wikariusza współpracownika.

Ad b. Dziecko w wieku nauczania katechetycznego, to dziecko używające rozumu. Takie zaś dziecko w myśl kan. 745 § 2 n. 2 w sprawie przyjęcia chrztu uważane jest za człowieka dorosłego. Jeśli jednak tak, to chyba w tej sprawie nie ma potrzeby odróżniania dzieci w wieku nauczania katechetycznego od dorosłych.

Ad c. 1) Prawodawca okazał się bardzo wyrozumiały dla tych, którzy oczekując na przyjęcie sakramentu bierzmowania i znajdując się w niebezpieczeństwie śmierci, mają wezwać biskupa, żeby udzielił im bierzmowania. Zwalnia bowiem z tego obowiązku

---

Huc adde memoratos aegrotos stricte loquendo iure non pollere recipiendi Confirmationem in tali vitae discrimine: ipsa enim non est de necessitate medii ad salutem, licet bene quidem inserviat maiorem assequendo gloriae gradum in caelis, quod tamen verum ius ad eam suscipiendam non tribuit”.

wszystkich, którzy nie mogą biskupa wezwać łatwo, bez trudu. Mając to na uwadze, można się było spodziewać, że prawodawca będzie nie mniej łaskawy dla wzywanych biskupów i pozwoli im uchylić się od spełnienia obowiązku ze względu na każdą przeszkodę. Tymczasem prawodawca zezwala biskupom nie udzielić sakramentu bierzmowania tylko w przypadku zaistnienia prawnej przeszkody. Przepis ten może niekiedy stać się przyczyną niepokoju sumienia.

2) W Obrzędach Bierzmowania należało chyba inaczej nazwać wikariuszy osób moralnych, a nie „wikariuszami parafialnymi”, ponieważ np. wikariusze współpracownicy są również wikariuszami parafialnymi. Tak więc według przepisów zawartych w Obrzędach Bierzmowania wikariusze parafialni mogą bierzmować, gdy „wikariusze parafialni” są nieobecni. Właściwy sens tych przepisów w obecnym ich sformułowaniu jest zrozumiały tylko dla zorientowanych w prawie kanonicznym, a takich wymagań nie można stawiać wszystkim zainteresowanym nowymi Obrzędami Bierzmowania.

Ponadto zastanawia, dlaczego wikariusze współpracownicy mogą bierzmować zagrożonych niebezpieczeństwem śmierci w razie nieobecności proboszczów i wikariuszy parafialnych, ale nie mogą tego czynić, gdy proboszczowie i wikariusze parafialni są wprawdzie obecni, jednak mają prawną przeszkodę co do udzielenia sakramentu bierzmowania. Wiadomo, że ten kto jest obecny, ale ma prawną przeszkodę i nie może bierzmować, nie udzieli tego sakramentu, i znajdujący się w niebezpieczeństwie śmierci może umrzeć niebierzmowany. A właśnie prawodawca nie chce do tego dopuszczać. — Trudno też zrozumieć, dlaczego biskupom wolno jest nie podjąć się udzielenia sakramentu bierzmowania, gdy mają prawną przeszkodę, a proboszczowie i wikariusze parafialni nie mają pozostawionej swobody w tym względzie. Jak się zdaje, słuszniejsze byłoby prawo stanowiące coś przeciwnego, bo chyba biskupi mają większy obowiązek troski o dobro wiernych, niż proboszczowie i wikariusze parafialni.

3) Wyrażenie „ci, którzy rządzą specjalnymi parafiami prawnie ustanowionymi” nie jest jednoznaczne i dlatego jego użycie w tym kontekście wydaje się mało szczęśliwe.

4) Wiemy, że wikariusz zarządca w ścisłym tego słowa znaczeniu, to ksiądz ustanowiony przez biskupa — zgodnie z kan. 472 n. 1 — dla zarządu wakującej parafii. Ale co z takim księdzem, który zgodnie z kan. 472 n. 2 i n. 3 obejmuje zarząd parafii wakującej, zanim jeszcze zostanie mianowany wikariusz zarządca? Na podstawie dekretu „Spiritus Sancti munera” ci księża nie mogli udzielać sakramentu bierzmowania. Może teraz pojęcie wikariusza zarządcy użyte w Obrzędach Bierzmowania wypadłoby rozumieć szerzej i w prak-

tyce zezwalać takim księżom na udzielanie sakramentu bierzmowania, bo chodzi tu o dobro wiernych, którzy nie powinni być w gorszej sytuacji tylko dlatego, że śmierć zagroziła im akurat wtedy, gdy proboszcz już umarł, a wikariusz zarządca nie został jeszcze mianowany.

5) Wikariusz substytut może być mianowany w myśl kan. 465 § 4, kan. 465 § 5 i kan. 1923 § 2. Czy wikariusz mianowany na podstawie któregokolwiek z tych kanonów może udzielać sakramentu bierzmowania zagrożonemu niebezpieczeństwem śmierci? Wydaje się, że tak, bo „ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus”. Ale jest też racja, by o tym wątpić, bo wikariusz z kan. 465 § 5 jest zwykle określanym mianem „vicarius supplens”.

6) Jak się zdaje, wikariusz adiutor może udzielać sakramentu bierzmowania nawet wówczas, gdy obecny jest jego proboszcz, jakkolwiek prawo proboszcza na tym ucierpi. Uprawnienie bowiem wikariusza adiutora do udzielania sakramentu bierzmowania według przepisów zawartych w Obrzędach Bierzmowania uzależnione jest od nieobecności biskupa lub od istnienia prawnej przeszkody po stronie biskupa.

7) Brak wzmianki o zezwoleniu każdemu księdzu na udzielenie sakramentu bierzmowania zagrożonemu niebezpieczeństwem śmierci, w przypadku istnienia prawnej przeszkody po stronie wspomnianych wyżej duszpasterzy i zezwolenie na bierzmowanie tylko w razie nieobecności tych duszpasterzy, jest chyba zwykłym przeoczeniem. Być może, że w praktyce, mając na uwadze dobro wiernych, będzie należało po prostu uważać za nieobecnych tych duszpasterzy, którzy wprawdzie są obecni, ale mają przeszkodę co do udzielenia bierzmowania tym, którzy znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci.

Można też mieć zastrzeżenia co do użytego w Obrzędach Bierzmowania wyrażenia „w razie nieobecności wszystkich wymienionych”. Wiadomo, że w jednej parafii nigdy nie ma „wszystkich wymienionych”, np. wikariusza parafialnego z kan. 471 i wikariusza zarządcy z kan. 472. W praktyce więc, wszyscy są nieobecni, chociaż bynajmniej nie są to „wszyscy wymienieni”.

Wreszcie jako samo przez się zrozumiałe wydaje się zbyt czyste do zastrzeżenia, żeby ksiądz, który ma udzielić sakramentu bierzmowania nie był w cenzurze lub karze. Wszak to samo dotyczy wikariuszy, proboszcza, a nawet biskupa. Dlaczego więc akurat w tym kontekście wspomniano o karach? Może ktoś wyciągnąć z tego wnioski, że jeśli wikariusz lub proboszcz czy biskup nie są wolni od cenzur czy kar, to mogą bez wyrzutu sumienia udzielić sakramentu bierzmowania, bo im się tego w przepisach Obrzędów Bierzmowania nie zabrania, co byłoby absurdem. A podstawą do takiego rozumowania znajdujemy w przepisach Obrzędów Bierzmowania.

Ostatecznie więc przepisy odnośnie do szafarza sakramentu bierzmowania zawarte w nowych Obrzędach są doskonalsze od wydanych dawniej, ale mogły być bardziej precyzyjne.

III. Wnioski de lege ferenda

W tym punkcie nie potrzebuję przedstawiać własnych propozycji, ponieważ ukazał się właśnie schemat prawa o sakramentach, a w tym, o sakramencie bierzmowania.

Can 41 (CIC 782 § 1). Valide confirmationem confert Episcopus huius quidem sacramenti minister organarius, itemque presbyter cui haec facultas vi iuris communis aut peculiaris concessionis a competenti auctoritate factae competit.

Can. 42 (CIC 782 § 3). Ipso iure facultate confirmationem ministrandi gaudent:

1) intra fines sui territorii, qui iure Episcopo dioecesano aequiparantur;

2) quoad eos qui in periculo mortis versantur parochus, immo quilibet presbyter; parochus autem non impedito, alii presbytero confirmationem ministrare non licet;

3) quoad personam de qua agitur, presbyter qui adultum iam valide baptizatum in plenam Ecclesiae catholicae communionem admittit³. (odsylacz 3. Cfr. Ordo confirmationis, n. 8. Właściwie powinno być: „n. 7”).

W kan 41 zwraca uwagę nazwanie biskupa „minister originarius” sakramentu bierzmowania. Brak jest natomiast odpowiedzi na pytanie, jakim szafarzem bierzmowania jest prezbiter: nadzwyczajnym, drugorzędnym, wtórnym?

W kan. 42 n. 2 nie znajdujemy wzmianki o wikariuszach. A może byłoby lepiej przyznać wikariuszom uprawnienie bierzmowania, bo prawu temu odpowiadałby obowiązek udzielania sakramentu bierzmowania. — Natomiast zupełnie słusznie odróżnia się tych szafarzy sakramentu bierzmowania, którzy mają przeszkodę, od tych co przeszkody nie mają, a nie wspomina się o obecnych i nieobecnych.

W kan. 42 n. 3 słusznie traktuje się tylko o dorosłych.

Zakończenie

W podsumowaniu stwierdzmy, że tak przepisy zawarte w Obrzędach Bierzmowania jak w kan 41 i kan. 42 schematu prawa o sakramentach wyraźnie świadczą o dokonującej się ewolucji prawa dotyczącego szafarza sakramentu bierzmowania. Prawo to staje się coraz doskonalsze. Doskonałość nowego prawa polega na tym, że mniejsze znaczenie przywiązuje się do tego, kto bierzmuje, a większe do tego, żeby wierny w ogóle otrzymał sakrament bierzmowania, przynajmniej w grożącym mu niebezpieczeństwie śmierci. Ten

nowy nurt prawa jest jak najbardziej zrozumiały. „Sacramenta sunt propter homines”.

ARGUMENTUM

Auctor articuli praescripta de ministro confirmationis in n. 7 Praenotandorum Ordinis Confirmationis nuper editi breviter elaborat. In puncto primo ipsa principia quae de ministro confirmationis agunt, demonstrat. Deinde commentarium, aliquantulum criticum, expositorum principiorum praebet. Tandem de can. 41 et can. 42 schematis legis de sacramentis positive se se exprimit. Et concludit: decursu temporum leges perfectiores fiunt, ut bono spirituali fidelium melius provideatur.